

Naročnina za kraljevino
SHS
Mesečno 15 D. Letno 180 D.
Inozemstvo:
Mesečno 20 D. Letno 240 D.
Oglaš: enostopna min vrsta za
enkrat 50 para, večkrat popust

JUGOSLAVIJA

Licealna knjižnica

Pavšalni franko.

Uredništvo:
za M. Telefon 369
Iprava:
S. Telefon 44
Isi se ne vračajo.
Vprašani je priložiti znak
za odgovor.

Praška konferenca male antante in Poljske.

DELEGACIJE MALE ANTANTE IN POLJSKE NASTOPIJO V ŽENEVI
V NAJTESNEJŠEM SPORAZUMU. BODOČA OZKA ZVEZA MALE
ANTANTE IN POLJSKE.

Beograd, 28. avg. (Izv.) Razen vprašanja zastopstva male antante v Društvu narodov se bo praški konferenci brez dvoma posvečala velika pažnja avstrijskemu problemu. Razpravljalo se bo tudi o vprašanju notranjega ustrojstva male antante, kakor tudi o formalnem vprašanju glede skupnega nastopa v vseh vprašanjih.

Praga, 28. avg. (Izv.) Konferenca držav male antante se je začela v nedeljo dne 2. t. m. dopoldne ob 10. uri. Posvetovanja so se nadaljevala v nedeljo popoldne in v ponedeljek. Zbrani zastopniki držav male antante so razpravljali o vseh političnih vprašanjih, ki stoje na programu zasedanja Društva narodov in ki zanimajo na konferenci udeležene države. Doseženo je bilo popolno soglasje v vseh naziranjih in izdani so bili sklepi glede skupnega nastopanja ter rešitve posameznih problemov. Sklenjeno je bilo, da bodo pri zase-

danju Društva narodov delegacije vseh štirih držav, to je male antante in Poljske, nastopale v najtesnejšem sporazumu. Večje število vprašanj se je pridržalo za zasedanje v Ženevi, da se rešijo tam, kakor bodo zahtevale razmere. Na konferenci so razpravljali tudi o položaju v Avstriji in v Srednji Evropi, kakor tudi o mednarodnem položaju. Z ozirom na politični in gospodarski položaj v Evropi, ki so ga povzročili zadnji dogodki, se je ponovno poudarjala potreba vzajemnega sodelovanja vseh na konferenci zastopanih držav, zlasti kjer so ogroženi skupni interesi. Vsa pogajanja so se vršila v duhu solidarnosti in prijateljstva. Dosegel se je popoln sporazum, ki se izraža v zagotovilu, da bodo v bodoče vse štiri države v vseh oziirih v ozki zvezi v interesu miru Srednje Evrope in Evrope v splošnem. Pogajanja so bila zaključena 28. t. m.

Ameriški parlamentarci v glavnih mestih Jugoslavije.

Beograd, 28. avg. (Izv.) Te dni pričakujejo v Beogradu delegacijo ameriških parlamentarcev, ki prisostvujejo danes medparlamentarni konferenci na Dunaju. V Beograd dospo prekone 1. septembra. Med njimi se nahajajo 3 senatorji in 3 poslanci s svojimi soprogami ter družinam spremljavo. Stavili so naši

vladni vprašanje, ali je njih poset dobrodošel. Naša vlada je vzela to z veseljem na znanje ter jih prosila naj čim dalje ostanejo v naši državi. Ameriški parlamentarci nameravajo posetiti Zagreb, Sarajevo, Ljubljano in Skopje. Povsod so prirediti njim na čast slovesen banket. Vozijo se s posebnim vlakom.

Spopadi med jugofašisti in frankovci v Senju.

Kraljevica, 28. avg. (Izv.) Na napade frankovskih življenj na nacionalistično omladino v Senju je nacionalistična omladina iz vsega Primorja odgovorila s tem, da je priredila velik izlet v Senj združen z manifestacijo, kjer je manifestirala enotnost

države. Frankovci v Senju so manifestante napadli z orožjem. Prišlo je do pretepa, pri čemer je bil ranjen z revolverskim strelom član omladinskega kluba na Sušaku. Ranjenec je bil pripeljan z ladjo v Cirkvenico, od ondod pa v Zagreb v bolnico.

Gradnja unske železnice zagotovljena

Split, 28. avg. (Izv.) Tu bivajoči minister prosvete Svetozar Pribičević je v svojem političnem govoru med drugim izjavil, da je zagotov-

ljena gradnja unske železnice. Zvečer se je vršil njemu na čast slovesen banket, na katerem je govorilo več politikov.

Svetovni medparlamentarni kongres na Dunaju.

DRŽAVAM S SLABO VALUTO NAJ SE UBLAŽIJO BREMENA IN DOVOLIJO POSOJILA NA DALJŠE ROKE.

Dunaj, 28. avgusta. (Izv.) Dvajseti interparlamentarni kongres je bil slavnostno odprt danes popoldne v sejni dvorani parlamenta ob nabito polni dvorani. V zastopstvu obolelega predsednika Weardalea je otvoril sejo baron Theodor Abesswärd ter je predlagal predsedniku avstrijske skupine dr. Mataja za predsednika kongresa. Dr. Mataja je pozdravil zborovanje in ugotovil, da je prišlo na konferenco tristo poslan-
cev štirindvajsetih parlamentov Evrope, Azije in Amerike. V toplih besedah se je dalje spomnil umrlih članov. Omenil je, da je nov način mednarodnih običajev postal praktična potreba, zlasti potem, ko se je ob koncu svetovne vojske začelo strašno poslanstvo vsemu svetu, namreč mene-telom iz Moskve, ki je grozila vesoljnemu svetu z revolucijo. Posebno mnogoštevilno je zastopstvo Italije, Anglije in Nemčije. Pred početkom seje je predsednik dr. Mataja sporočil, da so bile razdeljene brosure z protinadžarsko vsebino. Razdelitev takih brošur je prepovedana. Zvezni kancelar dr. Seipl je opozoril na to, da so interesi držav vendarle v najozji medsebojni zvezi, četudi bi se še tako poudarjala njih samostojnost in suverenost. Namen članov unije je ta, da se najdejo sredstva in pota v svrhu preprečitve vojnih zapletitve. Svet se je prepričal o tem, da tvori tudi Avstrija važen člen v verigi držav in da ta člen ne sme biti zlomljen, če se noče, da se svet pogreze v nove in strašne nemire. Dr. Seipl je končal. Avstriji so na vsak način pripravljene vsakemu narodu nuditi prijateljsko roko za pomoč vsemu člove-

stvu, kar se pričakuje tudi od ostalih članov unije. Nato so se začele razprave. Bivši holandski finančni minister Treub je postavil predlog, glasom katerega se pozivljejo, posamezne skupine, da delujejo na to, da se čimprej ukinejo u o zne prepovedi za neobhodno potrebne predmete in življenske potrebščine kakor tudi cenene obleke, ki naj bi bile oroščene vseh carinskih ovir. Predsednik nemškega državnega zbora Lohse je opozoril na to, da se snujejo predlogi za odpravo uvoznih prepovedi v državah s slabo valuto drugade nego v državah z močno valuto. Države s slabo valuto so prisiljene pregledati izvoz v svrhu oskrbe prebivalstva s kruhom. Brez pozdravitve velikega zla, brez olajšanja bremena, pod katerimi je država s slabo valuto in brez dovoljenja posojil na dolgi rok, ki bi omogočila obnovu, morajo ostati v teh državah vsi slični predlogi brezuspešni. Govornik stavi končno dodatni predlog, da se ustvari za države, ki trpijo na veliki devalvaciji denarja ali ki so obremenjene z reparacijami, prehodni stadij, za časa katerega se omeji oziroma prepove uvoz luskuznega blaga v korist uvozu najpotrebnejših vsakdanjih predmetov.

Dunaj, 28. avg. (Izv.) Dr. Ernst Plener je izjavil: V bivši avstro-ogrski monarhiji je vladalo med vsemi deli države prosto izmenjevanje blaga. Ko pa so se ustanovile nove države, je nastalo med njimi tekmo-
vanje in postavile so se zapreke. Govornik je obžaloval odsotnost zastopnikov Češkoslovaške, Rumunije in Jugoslavije. Pri razpravljanju o

točki 3 (gospodarska in finančna vprašanja) je izjavil poslanec sir George Hosta (Kanada), da bo glasoval zoper Treubovo resolucijo. Olega Bourdon (Zedinjene države ameriške) se je z ozirom na obrambo politiko, ki obstoja že dolgo časa v Ameriki takisto izrekel zoper Treubovo resolucijo. Član danskega parlamenta Overode je izjavil, da je toliko časa zoper resolucijo, dokler bodo trajali sedanjí negotovi politični odnosi. Posl. Czernin (Avstrija) je izjavil: Kar zahtevamo je to, da se nam ne delajo zapreke vsaj pri onih rešitvah naših perečih vprašanj, ki se nanašajo na mirovne pogodbe. Senator La Fontaine (Belgija) je izjavil, da so oni, ki bi se protivili problemu obnove, večji zločinci, kakor oni, ki so povzročili svetovno vojno. Francoski delegat Moutte je izjavil, da bo podpiral vse, kar bi služilo zblizanju narodov. Finančni problem obnove se more rešiti le z mednarodnim posojilom.

MINISTRI NA OTVORITVI LJUBLJANSKEGA VELESEJMA.

Beograd, 28. avg. (Izv.) Minister za trgovino in industrijo Osman Vilović odputuje iz Bosne koncem tega tedna v Ljubljano, da tamkaj otvori II. Ljubljanski veliki sejem, čegar protektor je. Kakor čujemo iz informativnih krogov, bodo otvoritvi prisostvovali tudi drugi ministri.

NAŠI PARLAMENTARCI POSETIJO PRAGO IN VARŠAVO.

Beograd, 28. avgusta. (Izv.) »Politika« poroča: V parlamentarnih krogih se govori, da poseti večja skupina poslancev vseh naših strank Prago in Varšavo, ki bo proučevala razmere na Češkoslovaškem in Poljskem. Kasneje obiščejo zastopniki našega parlamenta tudi Bukarešto.

ODZIV PODALJŠANE ZVEZE S ČEŠKOSLOVAŠKO V BEOGRADU

Beograd, 8. avg. (Izv.) »Tribuna« javlja: V Beogradu je vzbudila vest o podaljšanju zveze s Češkoslovaško za dolgo vrsto let veliko zadoščenje. Podaljšanje te zveze je najboljši dokumenti sovražnikom naše države, ki so lansirali v časopisje vesti v disharmoniji med Jugoslavijo in Češkoslovaško.

NAŠA PRVA VOJNA ESKADRA V KVARNERU.

Kraljevica, 28. avg. (Izv.) Danes okoli 14. ure je plula mimo Kraljevice naša prva vojna eskadra, ki obstoji iz šest minonoscev. Eskadra bo imela v Kvarneru svoje pomorske vaje. Danes popoldne dospo brodovje v Bakar, kjer mu pripravlja prebivalstvo svečan sprejem. Vsi poveljniki vojnih ladij se podajo nato v Kraljevico, da poročajo admiralu Kocu. Admiral priredi poveljnikom in častnikom ladjevja diner. Brodovje zapusti jutri zgodaj Baker.

PRVI OBROK AMERIŠKEGA POSOJILA IZPLAČAN.

Beograd, 28. avgusta. (Izv.) Kakor poroča »Tribuna« je Blerova skupina izplačala prvi obrok ameriškega posojila v znesku petnajst milijonov dolarjev.

PRILJUBSKO OBIŠČE ROMUNSKEGA KRALJA FERDINANDA.

Beograd, 28. avg. (Izv.) V poučenih krogih se zatrjuje, da se bodo prihodnje jesen vršili medsebojni poseti načelnikov male antante. Posete otvori Pilsudski, načelnik poljske države, ki obišče rumunskega kralja Ferdinanda v Bukarešti.

Borzna poročila.

Berlin, 28. avgusta. (Izv.) Dunaj 1.93, Budimpešta 79.90, Milan 6292.10, Praga 5243.40, Pariz 11185.00, London 6392.00, Newyork 1348.18, Curih 27765.25.

Dunaj, 28. avgusta. Devize: Zagreb 217.35—217.65, Beograd 869.40—870.60, Berlin 49.35—49.65, Budimpešta 47.21—47.29, London 352.00—352.20, Milan 3440.50—3443.50, Newyork 78.675—78.725, Pariz 6015—6021, Praga 2690—2701, Solija 464.50—465.50, Curih 14943—15007. Valute: ameriški dolar 78.300—78.400, bolgarski lev 434—436, nemške marke 49.75—50.25, angleški funti 351.600—351.900, francoski franki 5955—5965, italijanske lire 3408—3412, dinarji 864—865, romunski lei 617.50—618.50, švicarski franki 14.940—14.960, češkoslovaške krome 2688.50—2691.50, madžarske krome 47.19—47.31.

Beograd, 28. avgusta. (Izv.) Radi današnjega praznika borza ni poslovala.

Zveza med Češkoslovaško in Jugoslavijo.

V petek dne 25. avgusta sta se sestala v Marijaških Laznih predsednik našega ministrskega sveta Nikola Pašić in predsednik ministrskega sveta Češkoslovaške republike dr. Beneš, da se pogovorita o vprašanjih, katera so skupna obema državama. Iz tega sestanka je po ugotovitvi popolne soglasnosti izšla nova pogodba med Jugoslavijo in Češkoslovaško republiko, ki pomenja pravzaprav le dopolnitev prejšnje politično-vojaške defenzivne pogodbe z novimi gospodarskimi, finančnimi in političnimi določbami. Te določbe se bodo predložile v potrditev društvu narodov, katero jih bo, ker se brezdvomno ne nahajajo v nikakem protislovju z splošno veljavnimi mednarodnimi določbami in mednarodno priznanimi pogodbami, gotovo potrdilo. Kakor se doznava, se je sklenila pogodba za dobo petindvajsetih let in vsebuje, v kolikor se tiče vojaške strani, medsebojne obveznosti za slučaj, da bi bila ena od obveznih držav ogrožena od oborožene sile. Obenem je v pogodbi določba, da ne sme nobena od obveznih držav skleniti enake pogodbe s katerokoli tretjo državo, ne da bi nato predhodno pristala tudi druga obvezna država. Toliko o vsebini pogodbe, v kolikor je znana še pred uradno objavo.

Gotovo je, da sestanek obeh vodil državnikov Jugoslavije in Češkoslovaške republike v Marijaških Laznih ni imel samo značaja sestanka uradnih predstavitev obeh držav. Z imenom dr. Beneša je neločljivo vezan spomin na naše osvobodilne boje, katere smo bojevali skupno s Čehoslovaki. In tudi Pašić ni tukaj, vsaj v češkoslovaških očeh predstavitelj naše države kot take, temveč predstavitelj naroda ujedinjene Jugoslavije. In tako proži češkoslovaški narod potom dr. Beneša roko našemu narodu, da s tem znova potrdi prisego, katero smo prisegli v najtežjih časih in katero je posvetila v bratskem objemu prelitu kri na skupnih bojiščih za skupno svobodo.

Nova pogodba med Jugoslavijo in Češkoslovaško republiko ni pogodba po starem kopitu stare diplomacije. Kot smo že rekli, je nedvomno, da se nova pogodba ne nahaja v nikakem protislovju z idejami, katera so uresničena v društvu narodov, temveč da pomenja celó njihovo okrepitev, oziroma korak k njihovi uresničitvi. Zato se mora pogodba smatrati bolj za pravno fiksiranje že davno pripravljenih in dogovorjenih osnov in podrobnosti, kot pa za nekako novo tvorbo. To fiksiranje pa pomenja novo varstvo za nedotakljivost onih principov, na katerih je osnovana srednja Evropa in ki so porok za mir na tem obsežnem ozemlju.

Če gledamo na pogodbo med Jugoslavijo in Češkoslovaško republiko s tega stališča, s stališča dolgoletnega prijateljstva ne samo vlad obeh držav, temveč dolgoletnega prijateljstva in sodelovanja obeh narodov, potem šele vidimo, kako smešno-naivno so politične intrige naših nasprotnikov, pa najsi bo to že Stinesovih koncernistov ali pa madžarske vlade. Veliko naivnosti namreč je treba in velikega nepoznavanja srednjeevropskih razmer, da se je nameravalo z noticami o nesoglasju med posameznimi državniki obeh držav, kot smo nanje zadnji čas že opozorili, zavleči ali celo onemogočiti podpis zvezne pogodbe. Zveza med Jugoslavijo in Češkoslovaško republiko ni misel posameznega državnika, niti posamezne vlade, ta zveza je najna zahteva skupno prelite krvi za skupne cilje obeh narodov, ki so lebdeli pred našimi očmi davno pred formalnim podpisom pogodbe.

Bolgarska manjšina na zasedanju Društva narodov.

Beograd, 28. avg. (Izv.) Z ozirom na to, da je bilo vprašanje bolgarskih manjšin v Traciji stavljeno na dnevni red prihodnjega zasedanja Društva narodov v Ženevi, sta jugoslovanska, kakor tudi grška vlada zoper to protestirali, ker se je to vprašanje stavilo

na dnevni red proti vsem predpisom. O teh korakih naše vlade je pred nekaj dnevi poročal minister notranjih poslov dr. Ninčič, ki je povdarjal potrebo tesnega sodelovanja Jugoslavije, Grške in Rumunije.

ČEŠKOSLOVAŠKA PRAVO-SLAVNA CERKVENA OBČINA.

Beograd, 28. avg. (Izv.) Češkoslovaška pravoslavna cerkvena občina je sklenila poslati to leto v Jugoslavijo dvajset bogoslovcev, ki naj se v naših bogoslovnicah pripravljajo za pravoslavne svečenike. Češkoslovaški bogoslovci se bodo vzgajali deloma v sarajevskih bogoslovnicah deloma v zavodih Sv. Save v Sremskih Karlovcih.

POVRATEK MINISTROV V BEOGRAD.

Beograd, 28. avg. (Izv.) Nocoj se vrne v Beograd minister notranjih poslov Kosta Timotijević. Danes dospo iz Sarajeva v Beograd tudi minister narodnega zdravstva Omerović, a jutri pride v Beograd minister za poljedelstvo Pucelj.

OTVORITEV JUGOSLOVANSKEGA GENERALNEGA KONZULATA V BERLINU.

Beograd, 28. avgusta. (Izv.) Slavoljub Ramadanović, generalni konzul prvega razreda se napoti v Berlin, da otvori tam jugoslovanski generalni konzulat, ki je bil ukinjen začetkom svetovne vojne. Ramadanović je bil doslej ravnatelj konzularnega trgovinskega oddelka v ministrstvu zunanjih poslov.

STOTISOČ FUNTOV ZA LOYD GEORGEVE VOJNE MEMOARE.

London, 28. avg. (Izv.) Wulfov urad javlja: Izkupiček za knjigo angleškega ministrskega predsednika Lloyd Georgea o svetovni vojski, ki je bila izdana za stotisoč funtov, je bil določen v dobrodelne namene v zvezi z olajšanjem po vojni povzročene bede.

VPRASANJE NEMŠKEGA MORATORIJA.

London, 28. avg. (Izv.) Tisk splošno opaža in odobrava sklep repaacijske komisije o ugotovitvi rešitve vprašanja moratorija za Nemčijo do srede v svrhu zasluzbe zastopnikov nemške vlade, kakor tudi apel ameriškega guvernerja Cioza LJUDSKO GLASOVANJE O ODPRVI ALKOHOLA NA ŠVEDSKEM.

Stockholm, 28. avg. (Izv.) Švedska tel. agencija objavlja dosedanje rezultate včerajšnjega ljudskega glasovanja o odpravi alkohola. Odanih je bilo 772.777 za in 846.526 proti odpravi alkohola.

PRED ZAKLJUČKOM TRGOVINSKE POGODBE MED JUGOSLAVIJO IN POLJSKO.

Beograd, 28. avg. (Izv.) Danes se začne v Varšavi pogajanja v svrhu zaključka trgovinske pogodbe med Poljsko in Jugoslavijo. Načelnik jugoslovanske delegacije, dr. Velizar Janković, je te dni posetil vsa važnejša industrijska ozemlja na Poljskem.

NOVI ODBOR BEOGRAJSKEGA NOVINARSKEGA UDRUŽENJA.

Beograd, 28. avg. (Izv.) Včeraj popoldne se je vršila tu skupščina beograjske sekcije Udruga jugoslovanskih novinarjev. Izvoljen je bil nastopni odbor: Predsednik Milan Komadinč, podpredsednika Vesnić in Ikončić, tajnik Ristović, blagajnik Bilic, odborniki: Dimitrijević, Tokin, Piljade in Ozerović. V nadzorstvo so bili izvoljeni Ivanković, Matosić in Cvetković, v častno razsodišče pa Tadić, Bilic in Joyanović.

Po rudarski stavki.

Kakor smo že poročali v nedeljski številki, so se vršila v petek in soboto pogajanja med rudarji in Trboveljsko premogokopno družbo na pokrajinski vladi v Ljubljani. Pogajanja so se zaključila s sporazumom na podlagi sledeče pogodbe:

1. Kategorije delavstva ostanejo iste, kot je to določeno od komisije z dne 19. januarja 1921.

Od 28. avgusta 1922 naprej veljajo sledeče minimalne mezde:

- Kategorija a) 92 kron;
- Kategorija b) 83 kron;
- Kategorija c) 70 kron;
- Kategorija d) 57 kron.

2. Nadalje ostanejo v veljavi: Osebnostni draginski dokladi 27 kron na storjeni št. nabavni prispevki za delavstvo in družinske člane v doseganju višini in do sedaj veljavne rodbinske draginske doklade. Istotako stanarine.

3. Od 28. t. m. naprej se povišajo eventi, obstoječe višje stalne plače v istem razmerju, kakor so se povišale minimalne plače. Pred 29. julijem obstoječi akordi se povišajo za nadaljnjih 30% (skupaj s poviškom od 29. julija 60%).

4. Pred potekom vsakih dveh računskih period (4 štiri tedne) pokliče rudarsko glavarstvo v Ljubljani pravčasno zastopnike delavstva in družbe v svrhu določitve novih minimalnih mezd na podlagi priložene tabele, ki tvori bistveni del pogodbe. Za toliko, kolikor se cene živinskih potrebščin zvišajo, oziroma znižajo, se minimalne mezde v kronah zvišajo, oziroma znižajo.

5. Če se potrebščine ne zvišajo ali ne znižajo za manj kot 5%, ostanejo minimalne mezde nespremenjene.

6. Za podlago za določanje cen naj služijo: a) pri živilih povprečna cena rudniškega konzuma v Trbovljah in splošnega konzuma društva v Posavju; b) pri manufakturnih potrebščinah povprečna cena, katero določita dva od rudarskega glavarstva po prostem predurku zaslusna izvedenca.

7. V kolikor s to pogodbo niso spreminjena določila komisije za določitev mezd od dne 19. januarja 1921, ostanejo še nadalje nespremenjena v veljavi.

To pogodbo so podpisali: Za Trboveljsko premogokopno družbo glavni ravnatelj Skubic in ravnatelj Heinrich, za vlado namestnik Ivan Hribar in podnamestnik dr. V. Baltić, za minisrstvo šum in rud gen. ravnatelj Anušić, za Rudarsko zvezo Ed. Kukan, za Unijo slov. rudarjev Krušič, za Samostojno Unijo Zupanc, za II. Rudarsko skupino Zupanič, za Nar.-soc. zvezo VI. Kravos, za rudarsko poglavarstvo dr. Pehani, za delavsko zbornico dr. Likar in za Zvezo industrijcev tajnik inž. M. Suklje.

Pogajanja so se vršila v znamenju nepripravljenosti in nezmožnosti delavskega zastopnika Emila Štefanoviča na eni strani, na drugi strani pa v znamenju terorizma, ki je ob vsaki priliki žugal in grozil z vojaško silo in posledicami, ki pretijo trboveljskim rudarjem, če ne sprejmejo pogojev, katere jim nudi Trboveljska premogokopna družba.

Docela neumesten se nam zdi po vsem tem izpad včerajšnjega »Napreja«, ki dolži delnega neuspeha pri pogajanjih vse druge, samo svoje pristaje seveda izpušča. Mi bi prav nič ne oporekali, če bi trdil, da je Štefanovič oni, ki se je ponujal vsepovsod in se delal »kunskega«. Oprekati pa moramo najodločneje, da se kaj takega očita poslancema Brandnerju in Gosarju, ki sta se odzvala le pozivu vseh štirih strokovnih rudarskih organizacij (tudi socialnodemokratske organizacije) ter prevzela skupno s poslancem Tokanom vlogo posredovalcev med Trboveljsko premogokopno družbo in rudarji. Sicer pa se na napade »Napreja« ne bomo nadalje ozirali, ker vemo, da ne izhajajo iz vrst pri socialnih demokratih organiziranih rudarjev, temveč izpod peresa poslanca Bernota ali pa njegovega vernega druga g. Sveteka. Znano nam je namreč, da so vse rudarske strokovne organizacije sklenile stopiti v enotno bojno fronto, iz katere ne more nobena iziti kot posamezen zmagovalček ali premaganec. »Napreja« bi vendarle napravil mnogo bolj, če bi posvetil svojo pozornost onim gospodom, ki so v imenu »Napreja« nastopali tako teroristično. Delavske vrste pa naj pusti v miru, ker so v boju za svojo eksistenco storile vse, kar so storiti moge.

Rudarski shodi po stavki.

V nedeljo dopoldne so se vršili v Trbovljah, Zagorju in Hrastniku rudarski shodi, na katerih se je poročalo rudarjem o poteku pogajanj in se jih pozvalo, da naj se podajo v pondeljek zjutraj zopet na delo. Shodoma je prisostvovalo skupno kakih 6000 ljudi, ki so sicer pokazali svojo nevoljo nad neopolnim uspehom stavke, ki pa so se vendar na koncu pomirili in izjavili, da gredo ravno tako disciplinirano na delo, kot so šli disciplinirano z dela.

Mi naše rudarje, ki so pokazali kljub neopolnemu uspehu stavke tako vzorno disciplino toplo pozdravljamo in prepričani naj bodo, da še ni vseh dni konec. Pride dan, ko bo morala Trboveljska premogokopna družba dati za svoje početje odgovor in ta ne bo lahek niti napram rudarjem niti napram javnosti.

slovenskem mladinskem gibanju. Najprej pravi, da je napačna delitev našega javnega življenja na klerikalni in napredni tabor. Ta delitev je baje po »avstrijskem vzorcu«. Radikalna omladina, ki pomeni »največjo mladinsko organizacijo v naši državi«, se ne da vpreči v dva tabora. Naziranje o dveh edino moglih taborih slovenskega javnega življenja se bo moralo po dr. Lenardu porušiti. Premagati se bo moralo stališče, da kdor ni klerikalec, je zato že svobodomislec, kdor ni naprednjak, je zato že klerikalec. O. dr. Lenard, ki je katoliški duhovnik, se v nadaljnjih izjavah svojega članka pridno izogiba politične katoliške stranke in razmerja njegove narodnoradikalne omladine do

katolištva. Zato pa natančno pove, zakaj njegova omladina ne more iti z naprednim blokom. Po dr. Lenardu je napredni blok svobodomiseln. Radikalna omladina je proti svobodomiselnosti in verskim bojem.

Ne vemo, zakaj se dr. Lenard zaganja v svobodomiselnost, ko svobodomiselnost še danes ni nič drugega, kakor stremenje po popolni in neodvisni duševni svobodi v našem narodu, z drugimi besedami: zahteva po enakopravnosti vseh verskih in življenjskih nazorov. Ker te enakopravnosti vsled premoči katoliške stranke ni bilo, se je dvignila reakcija. Edino to je svobodomiselnost. Radovedni smo, ali ni radikalna stranka nujno svobodomiselnostna v tem pomenu besede! Če se ta stranka, ki ima glavno oporo v pravoslavnem delu našega naroda, obrača tudi na katoliški del, mora pred poslednjim nujno priznati enakopravnost in strpnost katoliške in pravoslavne vere. Vsak klerikalec bo rekel, da je to početje svobodomiselnosti.

Nadalje trdi dr. Lenard, da je napredna mladina fašistovska. Narodno radikalna mladina pa se strogo drži kroga, ki ga je potegnulo pravo. Fašizem deluje proti pravi in torej na škodo domovine. Zdelo se pa moti dr. Lenard, ako misli, da je slovenska mladina fašistovska. Kar je spada v napredni svet in je domača, ne pa dalmatinska, je proti fašizmu in njegovemu početju. Če je borbenost, je samo proti klerikalizmu kot takemu in proti opozicijski politiki, ki prebija v protidržavnosti.

Najlepša dr. Lenardova modrost pa ni svobodomiselnost in fašizem, ampak občutek »avstroslovizma« in »avstrijskega jugoslovenstva«, v katerem baje tava še danes napredni mladinski tabor. Ubogi dr. Lenard, kako ga plaši »avstroslovizem«! Naše napredne mladine. Ko bi ne vedeli, da je drugače, bi dr. Lenardu oprostili to ubožnost njegovega duha. Res pa je, da v našem naprednem omladinskem taboru »avstroslovizma« prav nič ni, da ga nikdar ni bilo in da je končno priročno sredstvo radikalca dr. Lenarda, s katerim meni klevetati našo omladino.

Napredni mladinski tabor naj dr. Lenard pusti le pri miru. On je čist, idealen in naroden. Takega je lahko videl na vsesokolskem zletu. Vsekakor pa je te napredne mladine med vrstami jugoslovenskega sokolstva veliko več, kakor pa radikalne mladine. Torej prosimo gospoda dr. Lenarda, naj v bodoče ne klevetata z »avstroslovizmom« slovenske napredne mladine. S takim klevetanjem je združena velika škoda. Dr. Lenardovo »Samoupravo« čitajo radikalni ministri v Beogradu, radikalni uredniki in iz takih članov črpajo svoje informacije o Sloveniji in njenem javnem življenju. Prej so na sličen način klevetali demokratični mladini slovenske kulturne predstavnik, sedaj pride radikalec dr. Lenard in oblati slovensko radikalno omladino. Ali mislite, da se na ta način razširja radikalno stranko med Slovenci?

All ste že član Jugoslovanske Maticе?

in je legal zadovoljen v posteljo. Gosa Dubonet mu je namreč postregla z izborno večerjo.

Vsako jutro in vsak večer je Chaumie obiskal policijski revir in poročal, kako in kaj. Prve dni ni imel ničesar poročati. V sredo zvečer pa je izjavil, da je menda našel sled. Silili so ga, da naj pove več, a je prosil, da sme molčati; ne ve, če je to, kar je odkril, v zvezi z obema obešenecema. Boji se pa, blamirati se, ker se bodo potem iz njega norčevali.

V četrtek je bil njegov nastop nesigurnejši, tudi resnejši; vendar ni ničesar poročal. V petek zjutraj je bil precej razburjen; menil je pol resno, pol šalljivo, da ima to okno čudno privlačno silo. Vendar je še vedno trdil, da ni s samomorom nič v zvezi, in da se mu bodo smejali, ako pove več. Zvečer istega dne ni prišel več v urad pol. revirja; našli so ga obešenega na klinu v okvirju okna.

Tudi tu so bile indicije do najmanjše posameznosti iste, kot v prvih dveh slučajih: noge so visele na tleh, za vrvi je bila porabljena vrhica gardine. Okno je bilo zaprto, vrata nezaklenjena; smrt je nastopila ob šestih uri popoldne. Usta mrtveca so bila široko odprta in jezik je visel ven.

Tretji smrtni slučaj v sobi št. 7

Miroslav Ples.

V starodavnem Devinu je umrl v 70. letu starosti Miroslav Ples, mož, ki je bil daleč naokrog znan po svojem odličnem značaju in resničnem rodoljubju. Skozi dolgo vrsto let je Ples stal kot župan na čelu devinske občine, te na adrijski obali najbolj na zapad potisnjene točke slovenske zemlje. Tu, na skrajni meji Slovenstva, v občini, v katero so se bili že pred vojno priselili različni laški vsiljivci, je Ples tudi v najtežjih časih visoko držal slovensko zastavo. Lahki so napeli vse sile, da poitalijancijo to na prehodu slovenskega Krasa v Furlansko nižino ležečo prastaro slovensko naselbino. V to svrhu so že pred leti sezidali lepo poslopje za laško šolo zloglasnega društva »Lega Nazionale« in skušali s podkupovanjem privabiti tudi slovensko dečo v to raznarodovalnico. Toda slovenski Devinci pod vodstvom sedaj pok. Plesa so nasproti laški šoli postavili še lepšo in večjo zgradbo, v katero se je preselila že obstoječa slovenska šola. Svojemu ogorčenju nad laško raznarodovalnico pa so slovenski Devinci dali duška o priliki izgrediv 1. 1898, nastalih vsled zavratnega umora cesarice Elizabete. Za te izgube so se Lahom iz laškega Tržica maščevali nad Plesom s tem,

da so njega in njegovi dve hčerki ovržili, češ da so oni ljudstvo nahujskali. Hčerki sta bili oproščeni, oče Ples pa je bil vključ v pomanjkanju dokazov za tako direktno ali indirektno udeležbo obsojen, ker so ga laške priče označile kot panslavističnega agitatorja in voditelja devinskih Slovencev. Plesov ugled je s tem v slovenskih krogih bil pridobil. Skoraj vsako leto so tržška ali goriška narodna društva prirejala izlete v naš Devin in vedno je bila cilj tem izletom gostoljubna hiša našega Plesa. Težki časi pa so prišli zanj in z ves Devin z napovedjo laške vojne. Že v prvih tednih je moralo vse prebivalstvo zapustiti svoje domačije: nobena hiša ni ostala nepoškodovana; starodavni devinski grad pa je bil skoraj popolnoma porušen. Po kobaridskem porazu se je Ples sicer mogel vrniti, toda 1. 1918 je moral gledati prihod laških »zmagovalnih« čet in naposled priključitev Devina k Italiji. Ples je tudi svojo družino vzgojil v slovenskem duhu. Eden njegovih sinov se je kot dobrovoljec boril za osvoboditev jugoslovanskega naroda in živi sedaj v Ljubljani. Njemu, kakor vsej rodoljubni družini izrekamo sožalje nad izgubo dragega očeta, kateremu bode slovenski narod ohranil hvaležen spomin. Adriaticus

Politične vesti.

Razmere v Hrvatskem bloku.

Kakor znanost je ustanovil Hrvatski blok z namenom, da zaščiti nacionalne in državne pravice zahteve hrvatskega naroda. Poslanci, združeni v Hrvatskem bloku, stojijo na stališču, da je hrvatski narod enota in da sme zahtevati izpolnitev vseh samoupravnih pravic, ki pristojajo narodu kot takemu. Zato so proti Vidovdanski ustavi, ki s centralizmom odpravlja samoodločbo hrvatskega

knag je kakor laški krompir, da si se pri tem spoštevajo tudi prevozniki stroški. Tudi ne strinja visoka krompirjeva cena s cenami drugih živil, zlasti ne s ceno pšenice in ržene moka. Moka je bila vedno približno sedemkrat dražja od krompirja, ali po krompirjevi ceni bi morala biti za več kakor 100 odstotkov dražja. Tudi mleka ne manjka; dosti ga je posebno na Moravskem, pa tudi v Čehiji, Slovaški in Šleski ga je čez potrebo, ali nikjer ni opaziti, da bi cene mleka padale. Mleko je izborna slovaška hrana. Ali pri sedanjih visokih cenah si jo srednji sloji in delavci le s težavo privoščijo.

— **Ženitve bančnih uradnikov in nameščenec na Češkem.** — Č. S. poročila: Banka čehoslovaških legij v Pragi je poslala vsem svojim filijalkam in ekspozituram naslednjo okrožnico: »Najznanam vam, da sklepanje porok bančnih uradnikov in nameščenec do konca t. l. splošno ne bo dovoljeno. Tudi je upravi svet sklenil na svoji zadnji seji, ki se je vršila 21. junija t. l., da se službena doba prosilčeva za dovoljenje ženitve podaljša s 1 leta na 2 leti in da mora biti uradnik najmanj 30 let star, ko stopi v zakonski stan. Sicer se bodo ženitve od slučaja do slučaja dovolile, ali uradnik ali nameščenec ne bo dobil nobenih doklad za ženo ali otroke.»

— **Pariz za tuje najdražje mesto.** Pariski listi prinašajo statistiko o izpremenah cen življenjskim potrebščinam do začetka letošnjega leta in ugotavljajo veliko padanje cen od l. 1920. naprej. Ob koncu l. 1921. so padle živlone cene nasproti 1920. l. za 30 odstotkov, obrtni izdelki so cenejši za 38%, tekstilni pa za 48%. Pri cenah na drobno v Parizu, ako vzamemo za temelj 100 za julij 1914, so poskočile cene na 426 v listopadu 1920, je minimum 306 v juliju 1921, a v decembru istega leta so spet narasle na 323, a v prvem četrtletju 1922. je 291. Temu padanju pa nikakor ne ustrezajo cene obedom po pariskih restavracijah, ki so ostale nepremične na isti višini; cene za prenočišča so pa celo v stalnem dviganju. Za tuje je danes Pariz najdražje mesto, ne le v Evropi, ampak tudi v Ameriki.

Ljubljana.

— **Ljubljanski velemoj in naša carinarnica.** Priprave za drugi ljubljanski velemoj so v najlepšem tiru. In kakor v bajki rastejo hišice in paviljoni kar čez noč za tal. Vse se giblje, vse je na delu, le naša carinarnica se ne zgane. Po cele mesece čakajo trgovci na blago, ki leži v zaplombiranih vagonih in čaka »rešitve«. Reklamacije pri carinarni ne izdajo nič: »Počakajte da pride na vrsto!« je odgovor ustnem ali pismen. Blago pa ne vrde na vrsto. In trgovci, ki so vložili ogromne vsote v blago trpijo škodo in jih skrbi, če bodo blago sploh dobili pravočasno. Kje tiči vzrok te počasnosti? Merodajni faktorji zganite se! In to takoj, ker je zadeva nujna.

— **Prodaja konj.** V sredo, 30. t. m. bo de komisija za prodajo živine dobljene na račun vojne odškodnine prodala ob 10. dopoldne na javni dražbi v Ljubljani v Nuškovi vojašnici v Trnovem 49 konj, došlih iz Nemčije. Pogoji se razglase ob pričetku dražbe.

— **Umrila je pretečeno soboto gđ. Ema Žerjavova,** mestna učiteljica v Ljubljani. Pokojnica je bila sestra g. ministra Žerjave. Blag ji spomin!

— **Smrtna rosa.** V Šiški je umrla v 80. letu svoje starosti gospa Marija Prešeren. Pogreb je bil v nedeljo. Naj v miru počiva.

— **Izgubila se je ali pa je bila ukradena pred 8 dnevi srebrna cigaretna doza z monogramom »L. P.«** Pošteni najdite! se prosit naj o odda proti dobri nagradi v upravi lista. G. zlatarje se svari pred nakupom.

— **Pomarejevalci znamk pod ključem.** Zadnje čase so razni nepridipravi ponarejali v Blaznikov tiskarni na Bregu vsakovrstne poštna znamke in jih prodajali filatelistom. Ker pa ima policija dober nos, je tudi te pitčke kmalu zavohala in polovila. V kletki se nahajajo danes: Josip Padevec, Radoslav Sattler, Ivan Jurca in Maks Simončič. Prva dva sta litografa, druga dva pa trgovca. Kdaj bodo ti pitčki spušteni na svobodo, bo določilo sodišče.

— **Policijske vesti.** V Dalmatinski ulici je bilo nekaterim delavcem pokradenega blaga v vrednosti 780 kron. — Policijski organi so v zadnjih dneh aretirali več nevarnih zločincev.

Maribor.

Slovo Čehoslovakov iz Jugoslavije. — Akšne triumfalne odhodnice, kakor so jo imeli bratje Čehoslovaki v nedeljo zvečer v Mariboru ni bilo tako kmalu. Na kolodvoru se je zbralo vse Sokolstvo Maribora in prijatelji Sokolstva iz Čehov, žel. pevsko društvo »Drava« s svojim neumornim pevovaljo Premrouom in železničarska godba. Ki je ob 18. uri prisilpohal dolgi vlak z osebnimi in tovornimi vozovi, napojenimi z bratskimi Čehoslovaki, je zaoril po prostranem kolodvoru bratski pozdrav in godba je zaigrala — bil je trenutek bratskega sudeenja, kakoršnega človek vse svoje življenje ne pozabi. Čehi so se razkropili po postaji, pomenehi med domačini, knupovali časopise, cigarete, sadje, grozdje. Med tem je pevsko društvo »Drava« venomer prepevalo razne slovenske, češke in slovaške skladbe. Med odmorji je igraja godba. Ko se je bližal odhod je starosta ČOS, Praga, br. Dvofak navdušeno pozdravil brate Jugoslo-

vane, posebno Slovence in se s iskrenimi navdušenimi izrazi poslovil od nas ter nazdrvil naši lepi Jugoslaviji. Njegov govor je bil vzharno aklamiran. Br. Dvofak in br. Julče Novak, načelnik mariborskega »Kolo jahača« sta se bratski objela in poljubila. V imenu mariborskega Sokola je odhajajoče v češkem jazuiku pozdravil br. Julče Novak v daljšem govoru. Omenil je, da je škoda, ker ne moremo pokazati tudi naše slovaške Reke, Trsta, Gorice, kjer ječ pod tujim robstvom preko 600.000 najzavednejših Slovanov. Povdarjal je, kako so bili Slovenci v Mariboru tlačeni, ko se niso smeli Sokoli do prevrata niti pokazati v mestu. Zelen je bratom, najboljšim in najljubšim bratom, srečno pot ter jih prosil, naj povedo doma, kako jih imamo res radi, kako jih ljubimo. Pozdravil je Čehoslovaško republiko in njenega čilnega prezidenta Masaryka, kar so pozdravili tudi vsi navzoči z vzharnimi klici. Za njim je govoril še mariborski Čeh g. Bureš v imenu jugoslovenskih Čehov. — Nato so peli vsi navzoči z odkritimi glavami češke in jugoslovanske državne in narodne himne, plesali »Kolo«, roko v roki Čehi, Slovenci, Hrvatje, Čehi, Srbi, Slovenci z našimi vojaki. Bilo je pravo pobratrsko rajanje, nepopolno veselje. Prehitro je prišel čas odhoda, ob 20. uri 10 minut je zabrela piščalka, milni bratje in sestre so v hipu bili v vozech, kakor vojaki, vlak se je začel pomikati — godba je zaigrala in množica rok je mahala za slovo v pozdrav med glasnimi vzkliki: Na zdari! Živio! Zdravo!

Našim dopisnikom. Ponovno opozarjamo vse naše cenjene dopisnike, kakor tudi ostalo občinstvo nato, da ne moremo priobčiti nobenega dopisa, ki ni podpisan s polnim imenom in na katerem ni zabeležen tudi točen naslov dopisnika. Vsak dopis, ki ne odgovarja tej zahtevi, roma brez pardona v koš.

Dr. Karkovec hoče prekvasiti celo Slovenijo. Njegovo ime se blesti vsak dan v vseh demokratskih listih. Za »prekvasenje« si je posebno izbral svojo ožjo domovino, zeleno Štajersko. Tu je osredotočil vse svoje moči in upa, da bo uspel. Zborovanje za zborovanje, šodh za šodhom ima in v »Taboru« veže dolge članke, kjer prodaja navadno pred šodhom svojo mladost. Za četrti je sklical poseben šodh, na katerega je vabil tudi pristaše drugih strank, najbrž, da bi bil šodh dobro obiskan. Prišlo je res še precej radovednejših drugih strank, ker drugače bi bila tudi mala dvorana Narodna, ga doma prevelika. G. Karkovec je povedal svoje mnenje o mariborski oblasti, o kaaliciji itd., pozval pričujoče, naj bi se otvorila diskusija, za kar pa ni imel nobeden veselja, čeravno je bilo mnogo pristašev drugih strank, ki bi lahko posegli vmes. Le dr. Pipuš je čutil potrebo bodriti omahujoče, da bo le morda šlo v kakšno koalicio. Par rok je zaploskalo in — komedija je bilo konec.

Ogenj. V petek dopoldne je brulnil ogenj v Pobrežju pri posestniku Kirbauerju na Zakovski cesti. Upepelil je vse gospodarsko poslopje, v katerem so bili spravljani vsi poljski pridelki in krma, rešili so le živino. Na pomoč sta prihiti pobrezka in mariborska požarna bramba. — V četrti zvečer se je vsled nepredvidnega ravnanja s petrolejko ugnala v Tatenbachovi ulici sobna oprava. Ogenj so kmalu stanivalci in ognjegasi pogasili.

Priprava za III. umetniško razstavo kluba »Gronar« v Mariboru so v najlepšem tekcu. Umetnine, ki bodo razstavljene od 8. do 17. septembra v dekliški ljudski in meščanski šoli v Cankarjevi ulici, so bile večinoma že dostavljene razstavnemu odboru ter jih bo te dni pregledala posebna jury, ki bo sestavljena večinoma iz ljubljanskih umetnikov.

III. umetniška razstava kluba »Gronar« v Mariboru. Mladi in aglini slovenski umetniški klub »Gronar« v Mariboru priredi leto od 8. do 17. septembra, o priliki Pokrajinske obrtne razstave in v zvezi z njo, svojo III. umetniško razstavo v telovadnici dekliške ljudske in meščanske šole v Cankarjevi ulici v Mariboru. Razstave se udeležijo krog 15 umetnikov iz Maribora in Mariborske oblasti, tako da bo nudila v vsakem oziru popoln vpogled v stanje upodabljačev in umetnosti v našem severnem ozemlju. Priporočati bi bilo, da bi se za to važno kulturno prireditve ob meji zanimala tudi širša jugoslovenska javnost ter jo posetila v čim lepšem številu.

Kolesarska dirka za prvenstvo Maribora. V nedeljo, 20. t. m. se je vršila med slovenskim kolesarskim društvom »Perun« ter »Delavskim kolesarskim društvom« na 50 km dolgi progi Vuzenica-Maribor kolesarska dirka za prvenstvo Maribora. Prvenstvo si je priporil član »Peruna« g. Franjo Kumer, ključavničarski mojster, ki je prevozil določeno progo v 1 uri 43 minut in 45 sekund. Drugo mesto in s tem tudi drugo nagrado je dobil g. Ivan Venenjak, mlazar, član »Delavskega kolesarskega društva«, ki je došpe na cilj v 1 uri 44 minutah in 5 sekundah. Tretje mesto in tretje darilo je dosegel v 1 uri 50 minutah in 45 sekundah g. Ernst Pahor, trgovec, član »Peruna«. Mlademu slovenskemu kolesarskemu društvu »Perun« moramo le častitati na tako lepem in častnem uspehu.

Zanimiva thiotapka. V soboto zjutraj pri brzovlaku je ukazal službojoči carnik Rup, da je preiskala preiskovalka žensk tudi neko namiljenko. Rezultat je bil nepričakovan, senzacionalen, Usmiljenka s. Pelagija Žonkar iz Lichtenurnovega zavoda je imela okoli sebe čez 20 suknj (8,7 kg), 8 kg

saharina in 12 paketov tobaka za nosljanje. Saharin je imela okoli sebe, v novih čevljih in v 3 termos steklenicah. — Na kolodvoru v Ljubljani je čakala sestra druga sestra, ko je izvedela za nesrečo jo je popihala sama domov. Thiotapko so isti dan prepehali v Maribor na lastne stroške, ker spada pred forum mariborske carinarnice. Prišli so posredovat dr. Leskovar in dve drugi sestrji, ki so bili o dogodku menda obveščeni iz Ljubljane, a ni pomagalo in ne bo pomagalo menda nič, ker thiotapstvo je ostro kaznjivo in carina ne pozna nobenih izjem. Sestra Pelagija je najbrž že večkrat opravljala ta posel, ker glasom njenega potnega lista je bila že v kratkem šestkrat v Avstriji. — Topot bo plačala za vse prejšnje poti. Same kazni bo 56.000 Din, razen tega pa zapor, kamor je romala v nedeljo popoldne.

Pozor pred sleparji. Naše kmetje opozarjamo, naj ne sedajo na lmanice vsakemu sleparju. Na dan sejma je neki slepar z raznimi lažljivimi besedami pregovoril nekega ubogega viničarja pred mestom, da mu je prodal kravo po smešni ceni. Ker se taki sleparji večkrat klatijo okrog, opozarjamo naše viničarje in kmete, naj bodo previdni.

Čudna morala.</

Gospodarstvo.

Avstrijska narodna banka.

Avstrijska republika deluje sedaj na tem, da napravi svoji bedi tamkaj konec, kjer stopa za javnost najbolj vidno na dan, to je v valutnem vprašanju. V ta namen ustanovi, kakor leta 1816, novo notno banko, ki se bo — kakor takrat v cesarski državi — imenovala avstrijska narodna banka. Pri tej ustanovitvi se zanaša republika na lastno moč, ako ravno pri tem pozdravlja tudi podporo inozemstva.

Ustanovitve avstrijske narodne banke bo oživila dva temeljna predpogoja za gospodarsko in finančno obnovo Avstrije: ona bo krila nekritični del bankovcev, ki so v teku in so bili do sedaj kriti samo z državnimi zakladnimi listi (Stattsschatzscheine), z švicarskimi franki, z žlahtno kovino in velebrezovnimi inozemskimi devizami in valutami in bo tako ustavila nadaljnje izdajanje nekritičnih bankovcev. Neposredni vzroki vedno naraščajoče brezvrednosti denarja bodo s tem izginili, odprla pa se bodo tudi pot za odstranitev posrednega vzroka te razvredbe, namreč nemogućnost, vzpostaviti ravnotežje v državnem gospodarstvu in odstraniti grozno naraščajočo deficit; obnova ravnotežja v državnem gospodarstvu je v Avstriji danes v resnici le še vprašanje znižanja cen za potrebe prehranjevanja in preživljanja. Ako se posreči to znižanje, se tudi lahko prične z znižanjem dohodkov in med in to znižanje vodi v zvezi s povišanjem dohodkov in z energično štedilno akcijo neogibno k ravnotežju med izdatki in dohodki v državnem gospodarstvu.

Za delniško glavnico avstrijske narodne banke je namenjenih 100 milijonov švicarskih frankov. Kakor hitro bo 60 milijonov švicarskih frankov podpisanih in vplačanih, se izvrši konstituiranje. Teh 60 milijonov je že zagotovljenih, ker so avstrijske banke in bankirji prevzeli garancijo za njih vplačilo in prevzamejo ter vplačajo za 24 milijonov delnic na lastni račun. Teh 24 milijonov frankov je bilo vplačati že 15. avgusta. Za daljnjih 36 milijonov je odprta v tuje inozemstvu javna subskripcija, ki ji poteka rok 10. septembra, nakar se 15. septembra vrši konstituiranje. Ako, bi, kar ni verjetno, 36 milijonov ne bilo polno podpisanih, stopi banka na določen rok vseeno v življenje, ker prevzamejo in vplačajo banke in bankirji nepokriti ostanek. S tem je postal avstrijski finančni svet najljubši dokaz svojega zaupanja v bodočnost republike in njene valute, ki ga je sploh mogel doprinesti. Delnice se morajo vplačati v polnovrednem denarju (pa ne samo v švicarskih frankih).

Banke in bankirji pretvorijo torej svoje imetje inozemskih deviz in terjatev v delnice narodne banke. Zaupanje banknih krogov, ki so pred vsem kompetentni za presojanje finančnega in valutnega vprašanja, bo spodbudno vplivalo na druge premožne sile in tudi na prijatelje republike v inozemstvu.

To zaupanje se opira na to, da se je zvezna država Avstrija s posebnim zakonom z dne 24. julija 1922 in v pravilniku nove narodne banke slovesno zavezala, da za potrebe proračuna ne bo več uporabljala tiskarne bankovcev, da se dalje na noben način, ne posredno in ne neposredno, ne bo posluževala njenega kredita, ako ji obenem ne plača polne protivrednosti prejetih bankovcev v zlatu ali devizah, preračunanih po dnevnem kursu v kruno, nadalje, da ne bo za časa privilegija, ki teče do konca 1941, izdajala nobenih državnih not in da ne bo izdala nobenih naredb, ki bi mogle ovirati banko pri izpolnjevanju naloženih dolžnosti, skrbeti z vsemi razpoložljivimi sredstvi za to, da se dosedanje razmerje avstrijske kruno do dobrih valut več ne poslabša. Ako bi banka to dolžnost zane-marjala, se ji odtuje privilegij. Ako bi nasprotno republika kršila svoje prevzete dolžnosti, pristojna banki pravica, da se obrne na ustavno sodišče kot najvišje sodišče republike.

Tudi bo država banki prepustila devize iz francoskega in italijanskega kredita, ki jih v kratkem prejme, to je 49 milijonov frankov in 70 milijonov lir, dalje svoj delež na zlatem zakladu likvidirane avstro-ogrske banke, okoli 35 milijonov zlatih kron, s čemur se bo še bolje ojačal zaklad banke v gotovini, na kar se le more država dvigniti v bankovcih protivrednost v kolikor ji potrebuje. Dolžnost, ki sta jo prevzela vlada in parlament, ju veže, da v najkrajšem času brezpogojno in docela odpravi deficit, ker se v to svrhu tiskanje bankovcev ne sme uporabljati.

Avstrijska narodna banka bo torej poslovala, kakor normalna notna banka, ki sine izdaja bankovce samo za kritje upravičenih trgovskih zahtev proti kratkodobnim, kvečjemu trimesecnim menicam in proti lombardu sigurnih vrednostnih papirjev. Kakor povsod in kakor je to bilo tudi pri prvi narodni banki leta 1816, bo nova avstrijska banka dobro in varno podjetje tudi za njene delničarje, zlasti, ker je dala beda, ki je povročila ustanovitev te banke, ustanoviteljem možnost, da si zasigurajo ugodnosti, ki se običajno drugim notnim bankam ne dovoljujejo.

Avstrijska narodna banka ima za dobo svojega privilegija izključno pravico, izda-

jati v mejli svojih pravic bankovce, ki imajo postavno plačilno moč do vpeljave v gotovino, katerih pripravljanje spada med dolžnosti banke. Banka prevzame tudi od avstrijskega poslovodstva v likvidaciji se nahajajoče avstro-ogrske banke izdane bankovce in s tem obenem zaloge v zlatu in devizah, dalje iz posesti te banke komercialni portfelj in državne zakladne liste, ki se bodo v dobi privilegija obrestovali in poplačali po dogovoru, sklenjenem med državo in banko in ki imajo svojo zastavno pravico na državnih gozdovih, domenh in salinah. Banka stopi torej že z izdajo in znamenito glavnico v življenje. Za kapital banke, kakor tudi za najmanj 6% dividendo jamči država v švicarskih frankih in ju zavaruje s carinskimi dohodki, ki jih je proračunati najmanj s 100 milijonih zlatih frankov na leto. Carina se plačuje v zlati valuti. Delničarjem je torej 6% obrestovanje v zlatu brezpogojno zajamčeno. Bilance banke se bodo napravljale v švicarskih frankih. Iz čistega dobička se bo založilo najprej 5% v penzijski fond in kakor hitro se zniža dolg države napram banki na 1/6 svoje polne višine, še daljnih 5% v rezervni fond. Preko tega pristojna delničarjem 8% dividenda v švicarskih frankih. Prebitek se na ta način razdeli med državo in delničarje, da dobi država 2/3 in delničarji 1/3; še le ako bi dividenda presegla 10%, pripadejo od prebitka 3/4 državi in 1/4 delničarjem. Delež države na dobičku, kakor tudi banknotni davek, ki ga je plačati, ko prekorači komercialni portfelj 500 milijard kron, sta izključno namenjena za znižanje državnega dolga banke.

Ako torej primerjamo pravilnike najvažnejših evropskih notnih bank glede udeležbe delničarjev pri dobičku, moramo označiti določila pravilnika nove avstrijske narodne banke kot izredno dalekosežna in v marsikaterem pogledu morda kot edina svoje vrste.

Za kritvena določila se je uveljavil preizkušeni sistem kritja tretjine bankovcev z zlatom ali devizami, pri čemur so za preračunavanje gotovine v avstrijske kruno merodajni povprečni kurzi deviz.

Z ustanovitvijo nove notne banke je torej v Avstriji storjen prvi korak za saniranje valute. Kakor hitro se pojavijo uspehi tega dejanja samopomoči, kakor hitro se z obrestno in devizno politiko banke in s tem, da preneha tiskanje bankovcev, stabilizira kurz kruno, bo šla republika na to, da vpelje novo valuto in novo relacijo, ki naj zaključiti sedaj pričeto sanačo akcijo. Avstrija dokumentira s tem korakom zaupanje v samo sebe, pričakuje pa tudi zaupanje od strani inozemstva. S tem ne berači za kredite, temveč vabi inozemske kapitaliste, ki so prijatelji težko prizadetega avstrijskega naroda, da se udeležijo započete sanačne akcije s tem, da podpišejo delnice nove notne banke in se tako udeležijo denarne kupčije, ki je bila vsikdar dobičkarna in varna.

K temu je še dodati, da je avstrijska vlada izdala dne 2. avgusta v državnem zakoniku (Bundesgesetzblatt) objavlila naredb, katero zajamči podpisovalcem delnic avstrijske notne banke davčne olajšave ter jim zagotavlja odpust kazni za slučaj, ako bi prišlo pri podpisovanju na dan, da je podpisovalec glede imovnin, ki jih namerava vporabiti za pridobitev novih delnic, prekršil devizne predpise ali predpise o napovedi pri katerikoli izjavah in napovedih za odmero javnih davščin. Zamolčane imovnine, ki bi prišle še le pri podpisovanju delnic na dan, ne smejo postati predmet naknadne obdavčitve in se nanje tudi ni ozirati; ako so še v zastanku napovedi, v katerih bi jih bilo treba navesti. Razven tega vsebuje naredba večjo vrsto ugodnosti glede obdavčenja dobičkov, napravljenih tekom podpisovalne dobe iz prodaje inozemskih deviz, valut, vrednostnih papirjev, kovanih zlatih kovin. Ravno tako ostanje dobičci iz prodaje delnic notne banke prosti davčin ako so bile prodane delnice vsaj leto dni v posesti podpisovalca.

Podpisovanje delnic avstrijske narodne banke se je pričelo. Kratko ponovljeno znaša kapital te banke 100 milijonov švicarskih frankov, ki naj se naberejo iz enega milijona delnic, nominalne po 100 frankov, pri čemur pa je tudi dopustno podpisovanje četrtinskih delnic. Tako delniška glavnica kakor obrestovanje za najmanj 6% sta zavarovana s carinskimi dohodki. Dobrodoletje carine so izvanredno visoki in izdaleka presegajo garantirani obrestni donos banknih delnic; letni znesek carine se celo približuje skupni glavnici podlagi smučarje se narodne banke. Pri tem je carinski postavek računat le v razmerju ene zlate kruno na 1000 papirnatih kron in bi torej, odgovarjajo zlati paritet, ki znaša danes 10.500, omogočil večkratno pomnožitev. Skupni obtok avstrijskih bankovcev znaša sedaj preračunan v franke 80 milijonov švicarskih frankov. Avstrijska vlada se more notne banke glasom njenih pravil le tedaj posluževati, ako mudi kot protivrednost polno zlato ali devizno kritje. Narodna banka je po pravilih zavezana, preprečiti daljnje padanje kurza avstrijske kruno.

Avstrija se danes na tu- in inozemstvo obrača z vabilom na udeležbo pri kupčiji, ki naj bo za vse udeležence uspešna in dobičkarska. Ugovor, ki se je doslej čisto čul, da stavlja Avstrija v inozemstvu po-

nutje, ki ji domači kapital odklanja, v tem slučaju ne velja, ker so podpisani bankni delnič od strani domačih gospodarskih krogov spričo njihove majhne kapitalne sile nepriznane visoko in nudijo tako napačno zanesljivejši dokaz zaupanja krogov, ki so o avstrijskih razmetih najbolj poučeni.

Ako vložil trgovec v svojo razpoložljivo imovino v roke podjetja — in to so stori avstrijski gospodarski krogi — tedaj doprinese dokaz svojega zaupanja v to podjetje in nima ničte več pravice, dvomiti o dobri volji in o uspehu stvari. Sedaj strokovne korporacije avstrijskega narodnega gospodarstva svojih članov in inozemstva ne vabijo več k čim dobrodelnosti, temveč jim offerirajo dokazano plodnostno kupčijo. Saj govorijo tudi izključno trgovski preudariki za udeležbo pri emisijijski banki.

Podpisati delnice ni mogoče le v švicarskih frankih, temveč tudi v vseh drugih dobrih valutah stalne vrednosti in sicer pri vseh bankah, ki so neposredno ali posredno v bankni zvezi s Avstrijo.

Razstava goveje živine na Bledu.

Dne 8. septembra t. l. se vrši v Zaki na Bledu razstava goveje živine, za katero je Ministarstvo Poljoprivrede i Voda dovolilo prispevek 10.000 Din. Za razstavo odbrana živina naj se prične ob osmi uri zjutraj na razstavnem prostoru, kjer se bo takoj po skupinah (biki, krave, mlada plemenska živina nad enim letom) razvrstila. Razstave se smejo udeležiti le udje Kmetijske družbe iz Radovljanskega političnega okraja, katerih živina je za to odbrana. Zaključek razstave in razdelitev daril opoldne. Lastniki odbranih živali se morajo zavezati, da bodo držali iste vsaj še eno leto v plemenske svrhe.

Ta razstava je za Gorenjce velikega pomena ker jo obiščejo srbski kmetovalci in kmetijski strokovnjaki, ki tedaj potujejo po naši domovini. Pokazati jim bo treba res najlepšo živino, da jih s tem opozorimo za slučaj potrebe na našo gorenjsko, sicer skromno, a dobro mlečno živino. Zato bo treba živino res strokovnjaško odbrati po sledečem načinu: izvoljeni zaupniki po vaseh naj takoj popišejo za razstavo primerno živino in jo do 27. avgusta prijavijo z navedbo starosti, barve ter pokolenja kmetijski podružnici na Bledu. Na podlagi teh prijav bo državni živinorejski inštruktor sestavil zbirko in pripravil potrebno za tiskanje kataloga. Dobro organizirana odbira je letos potrebna, ker so živali vsled pomanjkanja krme večinoma v slabem stanju.

Vspričo obiska srbskih kmetov priporočamo našim živinorejcem, da se postavijo s svojo najlepšo živino, tudi planinsko, osobito še radi tega, ker se redno premovanje drugo leto na Bledu vsled pomanjkanja sredstev ne bo moglo vršiti. Koristno in častno bo za nas, če najlepši planinski kraj pokaže tudi najlepšo živino.

II. ljubljanski velesejm.

Lanskim razstavljalcem. Kdor ima še od lanskega leta kakor razstavne predmete ali kaj opreme na sejmišču, naj jo nemudoma odstrani, ker bi bil v nasprotnem slučaju sejmski urad prisiljen odstraniti imenovane predmete na stroške posestnika ne glede na eventualno škodo, ki bi vsled tega utegnila nastati

služijo železne plošče, kot katode pa svinčene, na katerih se izloči čisto zlato. Če doseže zlato plast na teh ploščah zadostno debelost, se te z zlatom raztopijo in nato svinec loči od zlata, da ostane to čisto. Razločitev zlata se diamantiljeva raztopnina na novo uporablja, da je naprava v neprestanem obratu. Ta sistem s cianidom je zelo razširjen. Posebno zlatokopi v Južni Afriki so urejeni po tem sistemu.

Glede težkih nezahtnih kovin kakor cinku in niklu se uporablja tako kakor pri bakru. Glede cinka so bila pred svetovno vojno tri velika podjetja, ki so pridobivala to kovino elektrolitičnim potom. To so bile tvrdke: Brunner, Mond in Co. Nortwich (Angleška), Elektrokemične tvornice Duisburg in Kemična tovarna Fürth ob Lani. Najboljše metode za pridobivanje cinka je sledeča. Cinkove rude pridejo kot razdrobljeni cinkovi oksidi v gorčkot raztopnino nevtralne žveplenokisne kisline. Cink se v tej tekočini raztopi in dobimo raztopnino žveplenokislega cinkovega oksida. Nastali lug se v enakovremnem pritoku in odtoku dovaja v elektrolitične kopeli v katerih so kot anode svinčene plošče, kot katode pa cinkove plošče, na katerih se nabira čisti elektrolitični cink.

Glede pridobivanja nikla in kobalta elektrolitičnim potom ima »Elektrochemische Gesellschaft vorm. Schuckert & Co.« najne načine izdelovanja.

Izmed lahkih kovin se magnezij in aluminij pridobivata s pomočjo električnega toka. Glede prve kovine proučevanja prej pada ko raste. Izdelovanje aluminija pa je zelo napredovalo, ker se uporablja vedno večja in potrebe od dne do dne rastejo.

Kovino aluminij, ki se nahaja v aluminoksidhidratu, je Wöhler 1827 prvi izdelal. Vendar pa ne v trdni obliki, ampak kot črn, pri mešanju srebrno bel, lesketajoč prah. Praktične vrednosti ni imel nobene, ker se je pri raztapljanju takoj spremenil v prvoto obliko — oksid. Wöhler je nato napravil to iz oksida težko pridobljivo kovino popolnoma kemijskim potom s pomočjo kalijevega hidroksida. Izdelovanje aluminija iz aluminoksidhidrata potom električnega toka je omogočil šele 1858 Bunsen. Vendar pa je bil ta način izredno drage produkcije električnega toka mnogo preveč drag, da bi mogel prodreti v široko praktično uporabo.

Šele iznajdba dinamostroja, ki je omogočil pridobivanje velikih množin toka, je dala možnost za izdelovanje aluminija v veliki meri. Z ozirom nato so okoli leta 1885 Bunsenovi način nekoliko spremenili in Grätzel je v Hemelingen-u pri Bremen-u uredil tovarno za magnezij in aluminij.

Drugi način pridobivanja aluminija oziroma bakreno aluminijev bronco s pomočjo električnega toka sta 1866 brata Cowles našli in v Ameriki uprta. Izumila sta posebno peč, v kateri se nahaja zmes kosov retortnega oglja in bakrenih rud med dvema ogljenima elektrodama. Vsled visoke temperature, ki nastane vsled električnega toka, se aluminijev oksid, ki se tudi nahaja med ogljem in bakrom v peči, reducira v čisti aluminij in ta z bakrom v bakrenoaluminijev bronco zlitino, ki je vsled svojih izrednih lastnosti zelo iskana in se v industriji mnogo uporablja.

V Cowlesovi peči se ne vrši prava elektroliza ampak se uporabi samo visoka temperatura, katero dosežemo s pomočjo električnega toka. Oglje, ki je slab prevodnik elektrike se vsled toka segreje tako, da prične žareti. Medtem, ko se sicer ne doseže temperature, pri kateri bi mogel odvzeti ogljik rudi kislin in to tako reducirati v čisti aluminij je z elektriko pridobljena visoka temperatura zadostna. Sploh moremo v elektriški peči vsak oksid s pomočjo oglja reducirati in sestaviti tudi izredno kemične spojine in zmesi.

Izdelovati pa moremo v Cowlesovi peči tudi razne zlitine in zmesi: kakor je že prej omenjena aluminijeva bronca, ferroaluminij, t. j. zlitina zlata z aluminijem, kuprosilicij, t. j. zlitina bakra in silicija, kupromangan, t. j. zlitina bakra in mangana itd., katerih sicer na druge načine ni mogoče pridobivati. Vendar pa v Cowlesovi peči ni mogoče izdelati čistega aluminija. Kakor se je dognalo, leži vzrok v tem, da se pod zgoraj opisanimi pogoji nastali aluminij takoj spoji s v peči preostalim ogljikom v aluminijev karbid. Druga vrsta izdelovanja karbida, ki se vrši na ta način in tvori veliko industrijsko pogojo tudi v naši državi, hočem pozneje opisati. Najprej pa se hočemo seznaniti z elektrolitičnim izdelovanjem čistega aluminija.

Elektrolitično izdelovanje čistega aluminija v veliki meri je vpeljal, kakor že omenjeno Grätzel v Hemelingen-u z uporabo raztopljene aluminijevoklorida. Vendar pa so vsled mnogih težkoč ta način kmalu opustili. — Prah je našel Hérvult. Njegov v Neuhausenu v Švici vpeljani način obstoji v tem, da čisto aluminijev rudo s pomočjo električnega toka raztopimo in

nato podvržemo to raztopino elektrolizi. V Hérvultovi peči vrši tok torej dvojno delo: toplotno (elektrotermijsko), potom katerega se ruda pri visoki temperaturi utekočini; in elektrokemijsko, pri katerem se vrši redukcija rude, z odstranjenjem kisika, v aluminij.

Današnje tvornice aluminija v Neuhausenu v Švici so nastale iz majhne tvornice železa, katere posestnik je 1887 pričel izdelovanje aluminija po Hérvultovem sistemu; najprej v majhnem obsegu. Za predvideno povečanje tvornice so bili pogoji in toliko zelo ugodni, ker je dobila tik ob Renu ležeča tovarna koncesija za izrabo 4000 HP vodne moči. Za pogon dinamostrojov so najprej uporabili samo eno 300 HP močno turbino.

Za izdelovanje aluminija se uporabljajo posebne peči, ki se, kakor že prej omenjeno mnogo razločujejo od Cowlesovih. Vendar pa so tudi v Neuhausenu v začetku izdelovali samo aluminijev bronco. V prvi dobi so dnevno pridobivali samo 300 kg aluminija, in sicer 3000 kg aluminijev bronco z 10% aluminija. Če pa pomislimo, kako je aluminij sam na sebi lahak, je 300 kg že precejšnja množina.

Pozneje so vpeljali nov način pridobivanja čistega aluminija, ki je produkcijo hitro zvišal.

Radl povečanja obrata s 1894 preosnovali so tvornico v delniško družbo z imenom »Aluminiumindustrie-Aktiengesellschaft Neuhausen« z glavnico 4 milijonov mark. Ker potrebne velike množine toka niso mogli več dobiti potom vodne sile, so dobili priključitev na pokrajinsko centralo Rheinfelden. Ker je ta imela velike zasluge za razvoj elektrokemične industrije, naj mi bo dovoljeno, jo natančneje opisati.

V prvem načrtu je bilo določeno, da bo ta centrala, ki se nahaja 80,5 km od mesta Schaffhausen na nemški strani Renu pri mestu Rheinfelden, proizvajala samo vrtilni tok, ker je ta za daljnovode, pogon motorjev in posebno za preskrbo razsežnejšega omrežja s tokom najprimernejši. Zato je bilo določenih za pogon dvajsetih dinamoov ravno toliko 840 HP turbin. Ko pa je prišla v poštev dobava toka za kemične tovarne, posebno za tvornico v Neuhausenu, ki ni več izhajala z razpoložljivo vodno silo, so dvanajst turbin in ravno toliko za istosmerni tok. Od teh oddajajo šest tokov v Neuhausen, kjer je bila takrat potreba energije odmerjena na najmanj 5000 HP.

Med odjemalci te elektrarne so razen kemičnih tovarn še pivovarne, svilarne, tovarna za sode itd. Za te obrate se oddaja približno 3000 HP vrtilnega toka na okrožje 40 km. Razen 5000 HP, kateri se uporabljajo v Neuhausenu, odda elektrarna ravno toliko na druge kemične tovarne, ki se nahajajo v okolici. Sicer se nahajajo v bližini še večje in moderneje elektrarne. Vendar pa nima nobena izmed njih za razvoj elektrokemične industrije tolikih zaslug, kakor ravno elektrarna Rheinfelden.

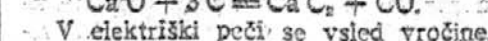
Skupna produkcija aluminija je znašala že v začetku tega stoletja 300.000 ton. Pri tem se računa, da se v eni uri s pomočjo ene konjske sile dobi ¼ kg aluminija. Ker uporabi tvornica v Neuhausenu za izdelovanje aluminija 2000 HP, lahko računamo, da izdela na uro 500 kg aluminija. Sicer pa je način izdelovanja v tej tvornici tajen in se skrbno čuva. Vsled teh velikih množin aluminija, ki je prišel v promet, kajti letno svetovno produkcijo cenijo na 20.000 ton je padla cena 1 kg aluminija, ki je veljal v začetku 20 K na 4-3 K. Razumeti moramo seveda te cene kot predvojnne, ker danes vsled valutnih razmer sploh ni mogoče splošne cene navesti.

Zgoraj omenjena tvrdka v Neuhausenu ima tudi patentiran aparat za elektrolitično izdelovanje natrija. Sploh se množijo tvornice, ki lučijo natrij izdelovati elektrolitičnim potom. Razen aluminija se lahko tudi druge kovine oziroma njim sorodne in podobne snovi izdelujejo kakor jo, krom itd. Posebno dobro se je posrežlo izdelovanje jekla iz surovega železa. Najfinejša, specijalna jekla za razne namene, posebno za fine stroje izdelujejo danes večinoma elektrolitičnim potom.

Izmed svetil, katerih uporabljamo za razsvetljenje je v novem času stopil v splošnejšo uporabo acitilen. Acitilen je plin, ki tvori tudi v navadnem svetilnem plinu pravo svetilo. Odkril so ga že 1836 in sicer pri izdelovanju kalija kot stranski izdelek. Še istega leta je Wöhler dobil acitilen na nov način, namreč z uplivom vode na kalcijev karbid, katerega je on odkril. Kalcijev karbid je ogljikova spojina kalcija z apnom.

Dokler so uporabljali kovinski kalcij, kakor je to delal Wöhler, ni bilo misliti na praktično izrabo kalcijevega karbida. Šele po poizkusih francoskih kemikov Maquenne, Trovers in Moissan se je posrežlo praktična uporaba karbida. Prva dva raziskovalca sta rabila pri poizkusih kovinski magnezij. Nasprotno pa je Moissan vzel kot izhodišče slučajno dve zelo ceni surovini. V majhni elektriški peči je stali skupaj

apno in oglje in dobil kalcijev karbid po enostavni formuli:

V elektriški peči se vsled vročine, ki se potom nobenega drugega sredstva ne more doseči v tej višini, izvršujejo kemični procesi, potom katerih se težko ločljive snovi ločijo, pa tudi težko spojiljive snovi spoje.

Ker so poizkusi, katere je delal Moissan s svojo pečjo ne samo s tehniškega in znanstvenega stališča zanimivi, se hočem nekoliko natančneje z njimi baviti. Kar se tiče v prvi vrsti izparivanja raznih kovin, je znano, da nekatere kovine kakor cink, svinec in tudi srebro že pod uplivom močnega ognja primeroma lahko izparivajo. Moissan pa je v svoji elektriški peči izparival kovine, katerih do takrat ni bilo mogoče izparivati. Za te poizkuse je napravil kondenzacijski cev iz bakra, podobno črki U, ki je bila obdana s plaščem, v katerem je vedno tekla mrzla voda. Na ta način so mogli destilirati in zopet kondenzirati snovi, ki so se smatrale

Socialni pregled.

Skrbstvo za uboge.

Skrb za uboge je ena najvažnejših nalog države in človeštva, ne samo iz stališča človečanstva, ampak tudi zato, ker pomenja revščina gotovih razredov za vso državo veliko nevarnost. Revščina ljudskih mas je ena najbolj perečih socialnih čenjenic. Ona je obstojala v vseh časih in pri vseh narodih. Uboštvo je stanje, v katerem se nahaja človek, ki ne poseduje ničesar, pa tudi nima možnosti pridobitka, vsled česar mu grozi pogin. V takem stanju otopi človeku čut odgovornosti in samozaveesti; ako je v boju za obstanek tako pritisnjen k tlem, da ne vidi več izhoda in rešitve, potem seže, gnan po nagonu samovrževanja, po nedopustnih sredstvih, da si ohrani življenje, ako ga drugi pravočasno ne rešijo. In v tem leži vsa velika nevarnost uboštvu. Pri tistih delih ljudskih mas, ki jih tare uboštvo, se javljajo v vedno pozitivnejši meri zločini zoper lastnino in življenje. Človeka, ki je enkrat, četudi prisiljen zašel na to pot, je težko in zelo redko kdaj mogoče rešiti ter ga spraviti nazaj k poštenosti in s tem povrniti človeški družbi koristnega člana. Tega se je človeštvo vedno zavedalo in je tudi vedno občutilo svojo dolžnost, pomagati človeku, ki je v boju za obstanek iz kakršnegakoli vzroka tako onemogel, da mu brez tuje pomoči grozi pogin. Pomagati pa ne samo toliko, da se mu momentano reši življenje, ampak da se tudi proži možnost ustanovitve lastne gospodarske eksistence.

To podpiranje pa je zelo kočljivo. Obstojta namreč velika nevarnost, da se z nesmotrim podpiranjem doseže ravno nasprotno, kakor je bilo nameravano. Brezglavo podpiranje delazmožnih, propalih in sličnih eksistent celokupnemu narodu donaja samo škodo. Prvič zato, ker se s tem taki elementi vedno hitreje množe — brez dela na lahek način živeti, leži premnogim v krvi. Njih število vedno raste, mesto da bi se zmanjševalo. Drugič pa zato, ker pridejo na ta način mnogi ob podporo, ki bi jo zaslužili in katere bi se lahko rešili, da bi postali koristni člani človeške družbe. Na drugi strani pa zopet načela humanitete ne dovoljujejo, da bi se kogarkoli, pa naj bo še tako neboljš

E. GABORIAU:

Zločin v Orcivalu.

(Dalje.)

»Pismo dajte... pismo! Hočem ga.«
 »Ne morem,« je jecala Jenny, »ne morem!«
 In dodala je, oklepaje se rešilne misli, ki jo je prešinila v istem hipu:

»Saj ga itak nimam tu.«
 »Kje ga imate?«
 »Doma, v Parizu.«
 »Napravite se, pojdite ponj.«

Začutila je, da je v pasti. Vzlic pretkanosti, s katero si je tako rada laskala, se ni mogla domisliti nikake zvižaje, nikake pomoči. In vendar bi bila lahko na videz ubogala Sauvresyja, uspavala njegovo sumnjo z veselimi kramljanjem ter se mu spotoma izgubila v kaki gneči.

Njeno edino čustvo je bil strah, njena edina želja beg — takojšnji beg, brez odlašanja in izgovorov. Meneč, da mu še utegne odnesti pete, je skočila k vratom.

A Sauvresy je planil hitreje od nje, zastavil ji pot in sunil vrata z nogo, da so se treskoma zaloputnili.

»Ničvrednica!« je kričnil s hripavim, zamolklim glasom. »Hočeš li, da te zdrobim?«

V strašnem gnjevu jo je stresel za ramena in jo vrgel v naslanjač. Nato je dvakrat zaklenil vrata in spravil ključ v žep.

»Tako!« je povzel, vračaje se k Fancy. »Dajte mi pismo!«

Vse svoje žive dni ni ubogo dekle okusilo tolikšne groze. Onjev tega človeka jo je pripravljalo v trepet; čutila je, da je v njegovih rokah in jo more poteptati kakor črva. A vendar se je poiskovala braniti.

»Kako ravname z menoj,« je zamrmrala, hoteč si pomoči s solzami. »Boli me! Kaj sem vam storila?«

Sauvresy jo je znova zgrabil v zapestjih, sklanjaje se tik do njenega obraza.

»Poslednjikrat vam pravim, da mi dajte pismo!« je dejal. »Če ne, ga vzamem s silo!«

Vsak nadaljni odpor je bil blaznost.

»Izpustite me,« je odgovorila. »Dam vam ga.«

Izpustil jo je in obstal pred njo, dočim je ona brskala po svojih žepih. Lasje so se ji razpletli med premetavanjem, čipkasti ovrtnik je bil raztrgan in zobje so ji šklepetali, toda njene oči so se svetile v moški odločnosti.

»Počakajte...« je zamrmrala med tem dozdevnim iskanjem. »Evo ga... Ne. To je čudno, saj ga vendar moram imeti. Ni še pol minute, kar sem ga držala v roki.«

Tako govoreč je skrivaj zmečkala pismo v kroglico. In zdajci jo je bliskoma ponesla v usta, da bi jo pogoltnila.

Ni se ji posrečilo. Sauvresy jo je zgrabil za grlo, kakor bi jo hotel zadaviti. Zahropila je, še vedno stiskaje zob; nato je kričnila z dušecim se glasom:

»Oh... joj meni!...«

Sauvresy je imel pismo v rokah!

Celo minuto je trajalo, da ga je zravnal, tako silno so mu trepetale roke.

Gorje! Njegov sum je bil utemeljen. Pisava je bila Bertina!

Prešinilo ga je nepopisno, strašno čustvo, nalik omotici, in tik nato občutek, kakor bi treščil z vrtočlave višine v globok prepad. Rdeča megla se mu je delala pred očmi, noge so mu klecale in roke so mu krilile po zraku, kakor bi iskale opore.

Ko se je Jenny nekoliko osvestila, ga je jela opazovati; meneč, da pada, je priskočila, da bi ga prestregla. Toda Sauvresyja je bilo groza njenega dotika. Pehnil jo je od sebe.

Kaj se je zgodilo z njim? Sam ni vedel. Da! Hotel je prečitati pismo, a ni mogel. Stopil je k mizi, nališ si vode in zvrnil zaporedoma dva velika kozarca. Hladna pijača ga je poživila in pritisk krvi na možgane je ponehal vsaj toliko, da je razločil črke.

Pismo je bilo kratko: pet vrstic. Čital je: »Ne hodite jutri v Petit-Bourg — še bolje, vrnite se pred kosilom. Pravkar mi je povedal, da mora v Melun in se ne vrne pred nočjo. Ves dan je najin!«

»On« je bil... on, Sauvresy. In Hektorjeva druga ljubica je bila Berta, njegova žena...

Delj v tem hipu ni mogel misliti. Kakor da mu je ugasnil razum. Za senci mu je kovalo, v ušesih je slišal neznosno bučanje. Bilo mu je, kakor da se pogreza, in z njim ves svet.

Spustil se je na stol. Prej bagrov, je postal zdaj bled kakor smrt; po licih so mu drsele debele, pekoče solze.

Ko je Jenny videla neizmerno bol in molčeči obup tega poštenjaka, je šele prav spoznala vso podlost svojega ravnanja. Ali ni bila ona povzročiteljica vsega? Ugenila je ime Hektorjeve metrese. Zato je povabila Sauvresyja na sestanek, da bi mu povedala vse in se maščevala nad obema hkrati: nad Hektorjem in nad »ono drugo«. Ob pogledu na vrlega moža, ki ni razumel njenih namigavanj in v katerem ni bilo niti senčice sumnje, jo je navdalo sočutje. Rekla si je, da bi bil on sam najhujše kaznovan. Hotela se je umekniti, a bilo je prepozno in ravnala je tako nerodno, da ji je iztrgal usodno skrivnost.

Stopila je k Sauvresyju, izkušaje ga prijeti za roke; a spet jo je pehnil od sebe:

»Proč od mene!«

»Odpustite, gospod! Hudo mi je; pred samo seboj me je groza...«

Sauvresy je planil na noge, zavedaje se pomalem vse strašne resničnosti:

»Kaj hočete od mene?«

»Zaradi pisma... Ugenila sem —«

Iz njegovih ust je udaril zlovesč, polblazen krehot:

»Bog mi odpusti greh, prijateljica! Pa ne da bi se drznili sumničiti mojo ženo?«

In dočim je Fancy mrmrala nekaj nerazumljivega v svojo opravičbo, je izvlekel listnico in vrgel na mizo sedem, osem stotakov — ves denar, kar ga je imel pri sebi.

»Vzemite tole od Hektorja,« je dejal, »in bodite brez skrbi; v siromaštvu tudi poslej ne boste živeli. A ubogajte me in ne kvarite mu ženitve.«

To reki je mehanično vrgel puško na ramo in odšel.

Psa, ki ju je ostavil zunaj, sta mu dobrikaj planila naproti; a Sauvresy ju je brcnil od sebe.

Kam naj grene? Kaj naj stori?

XVIII.

Jutranji megli je sledil droban, ledenomrzol dež. Sauvresy ga niti ni opazil. Gologlav je stopal po polju, na slepo, brez

cilja in smeri. Gredeč je glasno govoril sam s seboj, ustavljal se iznenada in se spet zaganjal naprej, vzklikaje čudne, brez zmiselne besede.

Kmetje, ki so ga vsi poznali, so ga pozdravljali ter se debelo ozirali za njim, vprašujoč se, ali ni valjeuilluski gospod zblaznel.

Toda graščak ni bil blazen. Od neverjetne in nezasišane katastrofe, ki ga je zadela sredi popolne sreče, so mu v prvem hipu ohromeli možgani. Toda razpršene misli so se javljale druga za drugo in z možnostjo mišljenja se je obnavljala tudi zmožnost čutiti bol.

So krize duha, kakor so krize telesa. Po silnem udarcu, ki ti stare lobanjo ali zlomi ud, začutiš res da strašno bolečino; ali ta bol je neopredeljena in daljša ali krajše omamljenje ti sledi za petami. Šele kesneje se šele osvestiš muke: napade te in raste od minute do minute, čedalje bolj skeleča in čedalje neznosnejša, dokler ne prikipi do vrhunca.

In tako je sleherna misel nesrečnega moža množila njegovo smrtno tesnobo.

Tako tedaj! Hektor in Berta ga varata in sramotita! Žena, ki jo je malikoval, in najboljši, najstarejši prijatelj, za katerega je storil vse... Nesrečnica, ki jo je pobral iz bede, in obubošan plemič, ki ga je naletel s pištolo ob sencu in ga sprejel pod svojo streho!

In ta sramota brez imena se godi pri njem, v njegovi lastni hiši! Lepo se norčujeta iz njegovega plemenitega upanja!

Strašno odkritje mu ni zastrupljalo samo bodočnost, nego tudi prošlost.

Najrajši bi bil izbrisal iz svojega življenja vsa leta, ki so mu minila v zakonu z Berto, dasi jih je še snoči imenoval edina leta svoje sreče. Spomin nekdanjih sladkosti je polnil njegovo dušo z gnusom, prav tako, kakor se nam obrača želedec ob misli na jedila, s katerimi smo ga kdaj pokvarili.

A le kako se je zgodilo? In kdaj, da ni opazil ničesar!

Domisljal se je tisočeri podrobnosti, ki bi ga bile morale opozoriti, da ni bil tako zaslepljen.

In tako se je osmešila njegova lahkovernost z vsem tem načrtom Trémorelove ženitve z gospodično Courtoisovo.

Zdaj se mu je zdelo vse pojasnjeno: Hektorjevo obotavljajoče navdušenje, ki ga je kazal tuintam, in oklevanje, ki je nastopal vedno iznova.

Ta načrt, ki ga je sam negoval, je bil le nova obveza za njegove oči!

In vendar je poiskoval dvomiti. Kadar je človekova nesreča najhujša, je treba pač več nego dokazov, da ji more verjeti.

»Saj ni mogoče!« je mrmral, »saj ni mogoče!«

Sedeč na posekanem deblu sredi Mauprévoirske šume, je čital usodno pismo pač že desetič v teku teh štirih ur.

Ta papir dokazuje vse,« je govoril sam pri sebi, »in hkrati ne dokazuje ničesar.«

Ničesar? Seveda ne!...

A kdaj je ugenila Berta pisati te vrstice? Gotovo kak

večer, ko sta bila z možem sama v svoji zakonski spalnici.

On ji je rekel, da pojde drugi dan v Melun, ona pa je takoj napisala beležko, položila jo v kako knjigo in jo poslala ljubimcu.

(Dalje prih.)

PRODAJA:

DRUŽINSKA HISA v blizini mesta, vrt, bradje, sadje, eventualno s pohištvo, stanovanje po pogodbi prosto, se pocieni proda. Zechner, Tomšičeva 35, Maribor. 352

ŽENSKO KOLO dobro ohranjeno. Poizve se Emonška c. 10 pri hišnici. 368

POZORI! 4 mlade pse po 3 mesece stare prave Angleške pasme. Poizve se Kladezna ulica 3, Ljubljana. 366

HRASTOVE KADI različnih velikosti od 4 do 15 hl za zelje, repo in namakanje sadja. Poizve se Mirje št. 2, Ljubljana. 363

POSESTVO, radi odhoda. Leži 20 minut od postaje, zemlja dobra, travniki in lep gozd, nova hiša, gospodarsko poslopje v dobrem stanu. Več se poizve pri g.

Franc Brečko v Radečah pri Zidanemmostu. 322

SLUŽBE:

ISČEM V SLOVENIJI mesto vratarja, skladiščnika, sluga ali kaj podobnega. Nastop 1. oktobra. Janez Triler, Drulovka 5, pošta Kranj. 344

SPRETNJA modistka se sprejme. Naslov v upravi lista. 370

PRODAJALKA, izveščana v trgovini s špecerijo išče

službe, najraje na deželi. Naslov v upravi lista. 367

RAZNO:

IZLOŽBENO OKNO v prometni ulici v Ljubljani iščem za